

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра політології

Шурко Оксана Богданівна

**Методичні рекомендації та матеріали для вивчення
навчальної дисципліни**

«ПОЛІТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ»

для студентів другого року навчання спеціальності 052 «Політологія»
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» (денна форма навчання)

Львів
2022

Затверджено на засіданні кафедри політології
Протокол № 1 від 26 серпня 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету
Протокол № 271/7 від 26 серпня 2022 року

ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни.....	3
2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни	4
3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни	5
4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни	7
5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни	9
6. Теми семінарських/практичних занять навчальної дисципліни.	13
7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни.....	13
8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів.....	15
9. Розподіл балів, що присвоюється студентам.....	16
10. Контрольні питання для підсумкового контролю (іспиту)	16

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань <hr/> 05 «Соціальні та поведінкові науки»	вибіркова
	Спеціальність <hr/> 052 «Політологія»	
Модулів –		<i>Рік підготовки:</i>
Змістових модулів –		3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 105		5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студентів – 4,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	16 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		16 год.
		<i>Лабораторні</i>
		0 год.
		<i>Самостійна робота</i>
		73 год.
		<i>Індивідуальні завдання: 0 год.</i>
<i>Вид контролю: залік</i>		

2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни

Політична соціологія як галузь соціологічної науки та навчальна дисципліна дістає дедалі більшого визнання у системі гуманітарної освіти українського суспільства.

“Політична соціологія” є дисципліною вільного вибору для студентів-бакалаврів напряму підготовки “політологія” філософського факультету.

Мета вивчення дисципліни “Політична соціологія” — опанувати систему знань про предмет політичної соціології та об’єкти її досліджень, закони, категорії, функції політичної соціології в сучасному українському суспільстві, надати студентам повноцінну, багатомірну картину проявів політичного простору сучасного суспільства, особливостей та тенденцій його розвитку як елемента соціального світу, механізмів структурування, функціонування та розвитку політичного простору, ознайомити з основними напрямками становлення та розвитку політичної соціології в Україні, а також набути навичок здійснення соціологічних досліджень політичних процесів.

Завдання курсу є:

- визначити співвідношення політичної соціології з іншими науками про політику;
- місце політичної соціології в системі соціологічних знань;
- розкрити сутність політики з позицій соціологічного аналізу: як сфери суспільного життя; як соціального інституту; як особливого різновиду соціального простору;
- познайомити студентів із основними соціологічними теоріями політики;
- розглянути загальні та специфічні методи теоретичного та емпіричного соціологічного аналізу політики;
- познайомити з головними тенденціями сучасних соціально-політичних процесів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде

знати:

- предмет політичної соціології, її функції та основні категорії;
- етапи розвитку політичної соціології;
- вплив соціальних груп, особистостей на соціальні явища;
- основи соціальної політики;
- закономірності розвитку демографічної політики та її вплив на політику і політичні процеси;
- нації партії і рухи в політичній системі України;
- соціальні підсистеми та їх характеристику;

вміти:

- аналізувати соціально-політичне структурування суспільства
- аналізувати соціальні аспекти політики та прогнозувати її розвиток;
- давати оцінку рішенням, які пов’язані із соціальними основами держави, влади та панування;
- аналізувати вплив соціальних груп на політичні процеси і явища у державі;
- оцінювати демографічну політику;
- аналізувати соціально-політичні відносини у суспільстві;
- оцінювати основні напрямки розвитку і функціонування соціальних відносин у суспільстві.

Крім того, в результаті успішного проходження навчальної дисципліни «Політична соціологія» студент набуде:

Спеціальні (фахові) компетентності:

- Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.
- Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
- Здатність аналізувати та прогнозувати особливості впливу соціальних груп, груп інтересів та груп тиску на політичну реальність, організація та здійснення діяльності з захисту групових інтересів в політичному процесі

Програмні результати навчання після вивчення навчальної дисципліни «Політична соціологія»:

- Вільно спілкуватися державною та однією з іноземних мов усно і письмово у професійній діяльності.
- Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу

3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
л.		п./с.	лаб.	інд.	ср.	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Політична соціологія як наука: предмет і методи	13	2	2			9
Тема 2. Соціальна стратифікація політичного простору.	13	2	2			9
Тема 3. Нації як суб'єкти політики	13	2	2			9
Тема 4 Соціологічний аналіз політичних еліт, політичних партій та політичних рухів	13	2	2			9
Тема 5. Соціологічне вивчення політичної та електоральної поведінки	13	2	2			9
Тема 6. Політична комунікація. Маніпулятивні стратегії в політичному полі	13	2	2			9
Тема 7. Політична стабільність. Поняття про політичне партнерство	13	2	2			9

Тема 8. Соціально-політичні конфлікти. Проблеми політичної поведінки.	14	2	2			10
РАЗОМ	105	16	16			73

4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни

Основна література:

1. Бутенко Н. Ю. Соціальна психологія в рекламі : Навч. посіб. / Н. Ю. Бутенко – К. : КНЕУ, 2006. – 384 с
2. Королько В. Г. Паблік рилейшнз. Наукові основи. Методика. Практика: Підручник. — К., 2001.
3. Бебик В. М. Політичний маркетинг і менеджмент. - К.: МАУП, 1996. - 144 с.
4. Головатий М. Ф. Професія — політик. — К., 2000.
5. Піга В. М., Стеблич Б. А. Політична соціологія. — Львів, 1994.
6. Ручка А. О., Танчер В. В. Курс історії теоретичної соціології. — К., 1995.
7. Слісаренко І. Ю. Паблік рилейшнз у системі комунікації та управління. — К., 2001.
8. Старовойтенко Р. Імідж політичної партії як чинник електорального вибору // Нова політика. - 2001. - № 2. - С. 57.
9. Черниш Н. М. Соціологія: Курс лекцій. — Львів, 1996.
10. Шовкун І. В. Сутність та зміст політичної реклами // Людина – Світ – Культура. Актуальні проблеми філософських політологічних і релігійнознавчих досліджень. (До 170 річчя філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка). Матеріали Міжнародної наукової конференції (20 – 21 квітня 2004 року, Київ). – К., 2004. – С. 883 – 884.
11. Шовкун І. В. Імідж політика як комунікативний елемент політичної реклами // Вісник Київського університету. Серія: Філософія. Політологія. – 2004. – Вип. 69. – С. 104 – 108
12. Шовкун І. В. Про специфіку політичної реклами // Вісник Київського університету. Серія: Філософія. Політологія. – 2004. – Вип. 67. – С. 116 – 119.
13. Заярна О. Як переконати масову аудиторію: Психологічні чинники ефективності пропаганди // Нова політика. – 1999. – №1. – С. 28 – 31.
14. Пантелейчук В.І. Політична реклама в системі державно-управлінської комунікації — Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-1/doc/2/06.pdf>
15. Шпортко О. Особливості політичної реклами як елемента комунікативного процесу // Політичний менеджмент — Режим доступу до журн.: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=79&c=1907>
16. Кузнецова Т. Аксіологія соціальних комунікацій : навчальний посібник / Тетяна Кузнецова. – Суми : Вид-во Сумського державного університету, 2012. – 300 с. 32
17. Лапіна В. В. Проблема взаємодоповнення соціологічного та соціальнопсихологічного підходів до вивчення впливу реклами на соціальні цінності та стилі життя [Електронний ресурс] / В. В. Лапіна // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2012. – Вип. 16. – С. 92–101. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2012_16_14.
18. Щербина Ю. С. Цінність як символ у політичній рекламі [Електронний ресурс] / Ю. С. Щербина // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2013. – Вип. 3. – С. 107– 110. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_FP_2013_3_28.

19. Бебик В. М. Базові засади політичної реклами: історія, теорія, методологія, практика / В. М. Бебик. – К.: МАУП, 2000. – 384 с.
20. Олексієнко Н. Особливості політичної реклами. URL: <https://jurnalyst.com.ua/osoblivosti-politichnoyi-reklami/>
21. Т. Ворначева Особливості впливу політичної реклами на свідомість молоді: етичний аспект – Режим доступу : <https://newacropolis.org.ua/theses/71568e59-b87f-43ed-b12e-2e91e2fa1add>
22. O'cass, Aron (2002) Political Advertising Believability and Information Source Value during Elections /Journal of Advertising. – 2002. – 31:1. – P. 63-74. – Режим доступу: DOI: 10.1080/00913367.2002.10673661
23. Merritt, Sharyne (1984). Negative Political Advertising: Some Empirical Findings / Journal of Advertising. – 1984. – 13:3. – P. 27-38. – Режим доступу: DOI: 10.1080/00913367.1984.10672899

Додаткова література:

1. Почепцов Г. Г. Як стають президентами. Виборчі технології ХХ століття. - К., 1999. - 380 с.
2. Томенко М. Політична еліта України - 2000. - К., 2000.
3. Чемерис В. Л. Президент: Роман-есе.- К.: Вид-во СП «СВЕААС», 1994.- 464 с.
4. Lawson M. Political Journal World Cup // The Guardian. - 2001. – June.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, електронні фахові видання // www.nbuv.gov.ua
2. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника // <http://www.library.lviv.ua/>
3. Національна історична бібліотека України :// <http://www.dibu.kiev.ua/>
4. Національна парламентська бібліотека України // <http://www.nplu.org/>
5. Харківська державна наукова бібліотека України імені В. Короленка // <http://korolenko.kharkov.com/>
6. Наукова бібліотека ім.В. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка // <http://lib-gw.univ.kiev.ua/>
7. Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка // <http://library.lnu.edu.ua/bibl/>
8. Книжкова палата України імені Івана Федорова // <http://www.ukrbook.net/>
9. www.politik.org.ua

5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни

Тема 1. Політична соціологія як наука: предмет і методи.

Політична соціологія як наука та навчальна дисципліна. Предмет і об'єкти досліджень політичної соціології. Закони, категорії, поняття та структура політичної

соціології, її функції в суспільстві. Поняття політичного суб'єкта. Визначення політики та політичної сфери. Соціологічні виміри простору політичної влади. Місце політичної соціології серед інших суспільних наук, логіко-проблемне вивчення політичної соціології.

Тема 2 . Соціальна стратифікація політичного простору.

Феномени соціальної нерівності та стратифікації. Основні стратифікаційні теорії та їх критерії. М.Вебер про компоненти нерівності та стратифікаційні структури. Робота К. Девіса та У. Мура «Деякі принципи стратифікації». Стратифікаційна модель П. Сорокіна. Структурування соціального простору: дві протилежні теоретичні позиції - субстанційна та реляційна. П. Бурдьє про поняття «соціальний простір». Виникнення автономного простору політики.

Тема 3. Нації як суб'єкти політики

Нація і етнос: сенс і відмінність понять. Вісь нації – етноси – націоналізм – національні держави. Основна відмінність нації від етносу. Два теоретико-методологічних підходи щодо розуміння етнічності, які впливають на уявлення про націю і націоналізм: примордиалізм та конструктивізм (інструменталізм). Сучасні теорії націоналізму. Націоналізм як рух. Форми націоналізму. Проблеми національної політики. Стратегії національного будівництва.

Тема 4. Соціологічний аналіз політичних еліт, політичних партій та політичних рухів

Основні підходи до аналізу політичних еліт. Критерії виділення політичної еліти. Характеристика елітних взаємодій. Поняття елітної конфігурації (сукупності стійких зразків відносин між елітою). Модель елітної конфігурації на думку Д. Хеглі. Горизонтальний та вертительний вимір диференціації еліти. «Циркуляція», «рекрутування», «екскорпорація» як елітарні зміни у складі еліти. Тенденції розвитку сучасних політичних партій. Шляхи еволюції політичних партій. Типологія політичних партій. Соціальні рухи та їх типи.

Тема 5. Соціологічне вивчення політичної та електоральної поведінки

Політична участь як особлива сфера політичної діяльності людини. Компетентність або некомпетентність учасників політичного процесу. Сутність та основні підходи політичної та електоральної поведінки. Основні типи політичної поведінки та їх детермінанти. Основні соціологічні теорії електоральної поведінки. Форми прояву електоральної поведінки.

Тема 6. Політична комунікація. Маніпулятивні стратегії в політичному полі

Основні підходи та моделі політичної комунікації (Ж.-М. Коттре, К. Сайнне). Форми та функції політичної комунікації. Рівні політичної комунікації. Основні способи (канали) політичної комунікації, Характер та ознаки масової комунікації. Політичний імідж. Поняття політичного маніпулювання. Мета політичного маніпулювання. Класифікація політичного маніпулювання за різними критеріями. Маніпуляція як стратегія виживання «політичного» в медійному дискурсі.

Тема 7. Політична стабільність. Поняття про політичне партнерство

Поняття і проблема стабільності. Політична стабільність як функціонування політичної системи, її характерні особливості. Мінімальна і демократична стабільність. Абсолютна (повна) статична, динамічна, стагнаційна, консолідаційна політична стабільність. Внутрішня та зовнішня стабільність.

Тема 8. Соціально-політичні конфлікти. Проблеми політичної поведінки

Поняття соціального конфлікту. Закони та категорії конфліктології. Визначення конфлікту. Історія конфліктології та сучасні теорії конфлікту. Види та типи конфлікту. Поняття соціального політичного напруження, засоби його вимірювання. Характерні ознаки політичного конфлікту, його складові та стадії. Методи вирішення політичного конфлікту. Соціальні технології управління соціально-політичними конфліктами. Дисфункціональні наслідки політичного конфлікту: соціологічний вимір. Специфіка прояву та розв'язання конфлікту в тоталітарній та демократичній системах

6. Теми семінарських/практичних занять навчальної дисципліни.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин

1	Політична соціологія як наука: предмет і методи.	2
2	Соціальна стратифікація політичного простору.	2
3	Нації як суб'єкти політики	2
4	Соціологічний аналіз політичних еліт, політичних партій та політичних рухів	2
5	Соціологічне вивчення політичної та електоральної поведінки	2
6	Політична комунікація. Маніпулятивні стратегії в політичному полі	2
7	Політична стабільність. Поняття про політичне партнерство	2
8	Соціально-політичні конфлікти. Проблеми політичної поведінки.	2
	Разом	16

7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Порівняльна політична соціологія	5
2	Політична соціологія і практика політичного життя	5
3	Соціологічні методи вивчення політичного процесу	5
4	Політична соціологія перехідних суспільств	5
5	Тенденції змін соціальної структури українського суспільства	5
6	Характеристика протестної політичної поведінки в Україні	5
7	Еволюція політичних орієнтацій в сучасній Україні	5
8	Громадська думка: суть та особливості вияву в Україні.	5
9	Політична соціологія М.Вебера	5
10	Політична соціологія Е. Дюркгейма	5
11	Політична соціологія П. Сорокіна	7
12	Політична соціологія М. Дюверже, С.Ліпсета, Дж.Старорі	8
13	Політична соціологія П. Бурдьє, Д. Кола	8
	Разом	73

8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів

Навчальний процес здійснюється за традиційною технологією: лекції, практичні заняття, самостійна робота.

На лекційних заняттях використовуються: словесні методи (розповідь, бесіда, пояснення, лекція, діалог); наочні та практичні методи (ілюстрація, демонстрація, презентація); метод синтезу, аналізу, індукції, дедукції тощо.

Семінарські заняття: дискусія, репродуктивний, проблемно-пошуковий, інтерактивний тощо.

У рамках самостійної роботи застосовуються дослідницькі методи. Оцінка знань, умінь та практичних навичок студента з навчальної дисципліни "Політична соціологія" здійснюється за 100-бальною шкалою.

Оцінювання знань студентів відбувається на основі результатів

- поточного контролю знань;
- підсумкового контролю знань (заліку).

Поточний контроль знань студентів проводять за двома складовими:

- контроль систематичності та активності роботи студента впродовж семестру;
  - контроль за виконанням самостійних/модульних завдань.

При контролі систематичності та активності роботи студента оцінці підлягають:

- самостійна робота студентів;
- відвідування і активність на семінарських заняттях;
- рівень засвоєння знань програмного матеріалу.

Залік з навчальної дисципліни проводиться за результатами роботи студента протягом семестру.

Поточний контроль успішності здійснюється за п'ятибальною шкалою: "5" – відмінно", "4" – добре, "3" – задовільно, "2" – доповнення, "1" – коментарі (участь у дискусії). Реферат, доповідь – 5 балів; есе – 3 бали. Форма підсумкового контролю – залік в кінці семестру.

Поточний контроль та самостійна робота								Підсумковий іспит	Сума
Змістовий модуль 1									
1	2	3	4	5	6	7	8	50	100

1, 2 ... 8 – теми семінарських занять у рамках змістовного модуля.

При оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	Відмінно
4 (добре)	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
3 (задовільно)	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
2 (незадовільно)	25-50	FX	Незадовільно
	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

10. Контрольні питання для підсумкового контролю (заліку)

1. Політична соціологія як наука і навчальна дисципліна
2. Предмет та об'єкт політичної соціології: основні підходи та представники.
3. Політична соціологія та її співвідношення з іншими науками.
4. Функції політичної соціології.
5. Видатні соціально-політичні мислителі і їх внесок у політичну соціологію
6. Теоретичні моделі політичної соціології
7. Методологія дослідження соціального контексту політики.
8. Соціологічні теорії держави і влади
9. Основні сучасні парадигми політичної соціології
10. Держава і суспільство: співпраця чи протистояння
11. Держава і нація.
12. Соціальні основи панування в сучасній державі.
13. Механізми контролю політичної влади суспільством.
14. Соціальна стратифікація і її екстраполяція на політику.
15. Влада як фактор політичної стратифікації. Поняття політичної стратифікації.
16. Типи ієрархізації суб'єктів політичного простору.
17. Корпоративізм, клієнтелізм, популістське лідерство.
18. Етнічна стратифікація і її вияв у політичному просторі.
19. Поняття політичної еліти.
20. Еліта і маса.
21. Еволюція поглядів на еліту.
22. Сучасні елітологічні теорії.
23. Поліархія, плюралізм еліт і демоелітна теорія.
24. Соціальні основи політичного лідерства.
25. Маніпулятивні стратегії в політичному полі.
26. Політична стабільність.
27. Поняття про політичне партнерство.
28. Соціально-політичні конфлікти.
29. Політичні цінності та орієнтації як складові політичної культури
30. ЗМІ і масова політична свідомість: взаємозалежність і взаємозв'язок.
31. Поняття інтересу та мотиву в політиці.
32. Поняття груп інтересів, форми та рівні їх участі у політиці.

33. Соціальні основи виникнення та діяльності політичних партій та суспільно-політичних рухів.
34. Особливості виникнення та функціонування партій та суспільно-політичних рухів у пост-соціалістичних країнах.
35. Сутність виборів і основні типи виборчих систем.
36. Основні теорії виборчої поведінки.
37. Фактори та детермінанти поведінки виборців.
38. Маніпулювання свідомістю виборців і ЗМІ.
39. Вибори і поведінка виборців в Україні.
40. Роль громадської думки у політичному просторі.